

A Ruhásszekrényen át az Olümposzra I.

Fantasy regények az irodalom tananyag tanórai feldolgozása és az olvasóvá nevelés szolgálatában

Kiss Dávid

„Aki nem gyakorlott olvasó, nem olvas szívesen, hiszen akinek a szövegeket betűzni kell, az általában nem érti vagy nem biztonságosan érti meg, amit olvas. [...] A nem-olvasás terjedése óhatatlanul előtérbe tolta azokat a »beavató« szövegeket, amelyektől a [...] szülők azt remélik, hogy alkalmasak a »bevetésre«, és elvezetnek a gyermekek olvasásra való rászokásához.” (Hansági, 2020. 214-215. old.)

„Nincs bennük semmi varázs, a varázs abban van, amit a könyvek mondanak, ahogy a világmindenség darabjaiból ruhát varrnak nekünk. [...] Ennek a könyvnek is pórusai vannak, arca van; ha nagyító alá tesszük, végtelenül gazdag életet fedezünk fel benne. Minél több pórusa van, minél több életszerűen megragadott részlet kerül egy arasznyi papírra, annál inkább irodalom.” (Bradbury, 2020. 78. old.)

„[...] fikciót olvasni annyit tesz, hogy játszunk egy játékot, s ezáltal értelmet adunk annak a rengeteg dolognak, ami a létező világban történt, történik vagy történni fog. [...] ez volt mindig a mítosz legfőbb funkciója: alakot, formát találni az emberi létezés zűrzavarában.” (Eco, 2007. 122. old.)

Bevezetés

Napjaink irodalomoktatása az olvasás megszerettetésének, a diákok (értő, rendszeres, felnőtt korában is aktív) olvasóvá nevelésének, egyáltalán irodalom- és szövegközpontú tantárgyi létének egyre jobban elmélyülő válságával néz szembe. Ahogy arra *Hansági Agnes* is utalt a gyermekirodalmi kánonok működését feltáró írásában, az „*egyáltalán nem olvasók tömegének a növekedésével ugyanis az elmúlt két évtizedben megnövekedett a funkcionális analfabéták és a kifejezetten rosszul, lassan olvasók részaránya. Az olvasás olyan rutint, rendszeres gyakorlást igénylő képesség, amelyben jártasságunkat nem-gyakorlása esetén el is veszíthetjük.*” (*Hansági, 2020. 214. old.*) Mivel ma a böngészésre, nagyfelbontású kép- és videórögzítésre és játékokra egyaránt alkalmas mobiltelefonok, a social media platformjai és alkalmazásai már egyre kisebb korban uralni kezdik a gyerekek szabadidejét, a *Hansági-írásban* szereplő olvasási rutin meglétét a korábbi évtizedekhez képest már kevésbé feltételezhetjük az iskolások otthoni szocializációban kialakított és kellőképpen megszilárdított képességeként. Ez a tendencia azonban oly mértékben reflektálatlan az oktatásban, hogy az általános iskola utolsó, középfokú oktatásra felkészítő éveiben és a gimnáziumban e

képesség megléte látens módon, (a tantervi szabályzók célrendszerébe implicité kódolt) előfeltételként jelentkezik, nem pedig fejlesztendő és formálandó területként, hiszen ebben a képzési szakaszban már nem olvasást, hanem irodalmat (műértelmezést, szövegeken végzett, összetett műveleteket) tanítunk. Ez azonban, ahogy arra *Hansági* is rámutat, olvasási rutin nélkül nem megy. „*Minél komplexebb egy szöveg, a bizonytalan olvasó számára annál inkább hozzáférhetetlen. A rutintalan olvasó tehát olyan »negatív spirálba« kerül, amelyben az olvasási kedv csökkenése egyre inkább eltávolítja az olvasás gyakorlásától*” (*Hansági*, 2020. 214. old.). A spirálból a kiutat a tanulmány első mottójában „beetetőnek”, „beavatónak” nevezett szövegek, a populáris irodalom alkotásai jelenthetik. Írásunkban a görög mítosz- és mondavilág népszerű művekkel kiegészített tanításának tapasztalatait értékelve kívánunk bekapcsolódni a kötelező olvasmányok és az irodalomtanítás tantárgypedagógiája, szorosabban az olvasóvá nevelés témái köré szerveződő tudományos és szakmai diszkurzusba.

Két részesre tervezett tanulmányunk első blokkjában feltárjuk a fantasy művek és az olvasóvá nevelés összefüggéseinek tantervi hátterét, áttekintő képét adjuk a görög mitológia tanegység hagyományos, klasszikus korpuszát fantasy művekkel kiegészítő elgondolásunknak, majd a fantasy műfaját a mítoszok felől értelmezzük, elhelyezzük a tanegységbe válogatott populáris alkotásokat a műfaj rendszerében, végül részletesen tárgyaljuk az e művekben konstruált másodlagos világok mitikus motívumait, belső logikáját, így jutunk el a műfaj népszerűségének értékeléséig.

A tantervi szabályozás és a fantasy

A Nemzeti alaptanterv tavalyi módosításhoz (2020 - *a szerkesztő*) illesztett új kerettantervek a négyévfolyamos gimnáziumi képzésben a kilencedik, míg a hatosztályos gimnáziumi tagozaton a nyolcadik évfolyamon teszik kötelezővé a görög mitológia tárgyalását (vö. *Kerettantervek*). A két képzési formában a mítoszokat tárgyaló tanegység felépítése egyébiránt mindenben megegyezik, az ajánlott óraszamtól kezdve a tananyag struktúráján át az olvasandó korpuszig, melyben a tananyag színesítéseként, tartalmi dúsításként sem tűnnek fel mai, populáris alkotások. A mai diákbefogadóktól a keletkezésük idejét tekintve legtávolabb lévő szövegekkel (a szóbeli mítosz hagyomány antikvitás korában vagy később lejegyzett változataival) tehát épp abban a korban találkoznak a tanulók, amikor amúgy is rengeteg fiatal olvasót elveszítünk (vö. *Tóth*, 2020). Bár az iskolai tankönyvekben és a Nemzeti Köznevelési Portálon szereplő mítoszváltozatok szövegének megértése (nyelvi megformálásuk hétköznapiabb volta miatt) nem okozhat jelentősebb gondot a diákoknak, mégis úgy véljük, hogy az olvasási kedv felkeltésének és a téma aktuálisá tételének célkitűzéseit a népszerű fantasy művek, a modern mítoszok hatékonyabban szolgálhatják.

Ebben a képzési szakaszban a Nemzeti alaptanterv kiemelt fejlesztési területként jelöli meg az olvasóvá nevelést, ahol a magyar nyelv és irodalom tantárgy összetett célrendszerének megvalósítása, „*az irodalmi ismeretek*

elsősorban az olvasás öröméhez” kapcsolódnak (Nemzeti alaptanterv, 2020. 302. old.). Ezt a célkitűzést a tantárgyak tartalmát részletesen közvetítő Kerettanterv is megerősíti, a hatosztályos képzési szakaszra vonatkoztatva megállapítja, hogy „az irodalmi nevelés kitüntetett feladata az olvasási kedv felkeltése és megerősítése, az irodalomnak mint művészetnek megszerettetése, közlésformáinak, kifejezési módjainak élményteremtő megismertetése” (Kerettanterv, 2020a). Középiskolában a 9-12. évfolyamon az élethosszig tartó tanulás előfeltételeként hivatkozik a szabályozó dokumentum arra, hogy a diákokat „olvasó emberekké neveljük [...], akik többféle olvasási és értelmezési technikákkal rendelkeznek” (Kerettanterv, 2020b).

Azonban, ahogy arra előttünk már számos szakember rámutatott, a közoktatás klasszikus korpusza már egyre kevésbé nevel olvasóvá (vö. *Arató*, 2013; *Kusper*, 2019), a diákok elenyésző része olvassa szívesen a kötelező olvasmányokat, a magyartanárok jelentős része mégis kizárólag klasszikus szövegeket olvasat (vö. *Gombos*, 2019). Ezáltal a kánon szövegeinek értő befogadása, a diákok olvasáshoz fűződő attitűdje, olvasási kedve és szövegértése között szakadék képződik. Véleményünk szerint ezt a hiástust a fentebb bevető, beavató jelzőkkel illetett, egyszerűbb narratív technikákat, kevésbé kidolgozott nyelvi kódot alkalmazó populáris művek tölthetnék ki (vö. *Manxhuka*, 2016). Írásunk terjedelmi korlátai nem teszik lehetővé a tantervi háttér részletesebb vizsgálatát, az olvasóvá nevelés, kötelező olvasmányok és a szabályozó dokumentumok összefüggéseinek mélyebb megértéséhez korábbi munkáink nyújthatnak további támpontokat (vö. *Kusper*, 2019; *Kiss*, 2020; *Kiss*, 2021).

A populáris alkotások tanórai feldolgozásának tantárgypedagógiai hasznosságát saját görög mitológia tanegységünk bemutatásával és értékelésével kívánjuk érzékeltetni, amelyet a hatosztályos tagozat nyolcadik évfolyamára optimalizáltunk, s amelyet – a klasszikus mítoszok mellett – ismert, népszerű fantasy szövegek szerveznek (1. ábra).

1. ábra: A görög mitológia tanegység a hatosztályos gimnáziumi képzés nyolcadik évfolyama számára

Kezdő óra	Végző óra	Óra anyaga
2.	6.	Népszerű irodalom/A fantasy C.S. Lewis: Narnia Krónikái 1-2.
7.	7.	Szemelvények a magyar hitvilágból 1. Hoppál Mihály: Sámánok. Lelkek és jelképek (részletek)
8.	8.	Szemelvények a magyar hitvilágból 2. Irodalom és film – Jankovics Marcell: Ének a csodaszarvasról (részlet)
9.	9.	Bevezetés a görög mitológia világába – Az istenek születése és harca
10.	10.	Az olümposzi istenek
11.	11.	A görög mitológia híres történetei 1. (Hermész, Héraklész, Dionüszosz)
12.	12.	A görög mitológia híres történetei 2. (Daidalosz és Ikarosz)
13.	13.	A görög mitológia híres történetei 3. (Thészeusz és Ariadné, a Minótaurusz)
14.	14.	A görög mitológia a populáris irodalomban Rick Riordan: Villámtolvaj - Percy Jackson és az olimposziak
15.	15.	Modern kori mítoszok J.R.R. Tolkien: A Gyűrűk Ura

Forrás: Saját szerkesztés

A modult valójában a Népszerű irodalom és A görög mitológia tanegységek egymás mellé illesztéséből, összefonásából hoztuk létre annak érdekében, hogy összekapcsoljuk az antik szövegvilág tárgyalását az olvasóvá nevelés célkitűzéseinek megvalósításával, mégpedig a népszerű modern mítoszok, fantasy alkotások közös, tanórai feldolgozása által, így az irodalomelméleti és -történeti tananyag megtanítása és az olvasóvá nevelés egymást erősítve valósítható meg a pedagógiai folyamatban.

A tanegység tartóoszlopa három populáris irodalmi alkotás: mitológiai kalandozásunk során, ahogy azt írásunk címe is sejteti, *C. S. Lewis* Narnia Krónikái regényciklusának első két darabján (a Ruhásszekrényen) át jutunk el (egy kis középföldei kitéréssel) a görög mitológia és az olümposzi istenek tárgyalásáig, *Rick Riordan* Percy Jackson sorozatának A villámtolvaj című kötetéig. A görög mítoszok mellett két tanórában az ősi magyar hitvilág mondái is megjelennek, mivel azonban dolgozatunk témájának szempontjából ezek a szövegek és témák irrelevánsak, így tanórai feldolgozásukra sem reflektálunk.

Fantasy művek A görög mitológia tanegységben

Írásunknak nem célja a magyar fantasy-irodalom áttekintése, ezt ugyanis *Végh Dániel* már elvégezte átfogó munkájában (vö. *Végh*, 2007), vizsgálódásunk középpontjában a műfaj népszerűsége és aktualitása áll. A legfrissebb olvasásfelmérések eredményeit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a fiatal magyar olvasók (különösen a 14-17 évesek) között a fantasy a legnépszerűbb műfajok egyike (*Gombos*, 2019; *Tóth*, 2020), az oktatásban mégis méltatlanul mellőzött, hozzá gyakran az alacsonyabb esztétikai érték és a szórakoztató irodalom degradáló címkéi kapcsolódnak. „*Ugyanis – bár egyre szélesebb rétegek számára népszerű az irányzat – a »magas« irodalomkutatás fensőbbesegen és érdektelenséggel kezelte/kezeli a területet, illetve szinte egyáltalán nem hajlandó tudomást venni róla.*” (*Galuska és Feleky*, 2015a. 65. old.) Hasonló tendenciákat figyelhetünk meg az angolszász irodalomoktatásban, ahol az utóbbi évtizedekben számos munka született a fantasy tanításáról (vö. *Carroll*, 2008; *Paulson*, 2011; *Fabrizi*, 2012; *McDaniel*, 2017; *Sunde*, 2020).

A tanegységben szerepeltetett művek is a legolvasottabbak közül kerülnek ki, népszerűségük hazánkban is megkérdőjelezhetetlen. Ahogy arra *Feleky Mirkó* néhány éve rámutatott, „*a tolkien világ rajongóinak száma fokozatosan növekszik, egyelőre úgy tűnik, Középfölde megunhatatlan*” (*Feleky*, 2013. 66. old.), s A Gyűrűk Ura, mely a fantasy kánonteremtő alkotásának tekinthető (vö. *Stemler*, 2003) hosszúsága ellenére a 14-18 éves korosztály körében a 6. legnépszerűbb regény volt 2017-ben (vö. *Gombos*, 2018). A fantasy művek több olyan jellemzővel bírnak, melyek hasznossá és a klasszikus alkotásokhoz képest hatékonyabbá tehetik őket az iskolai olvasóvá nevelés folyamatában, különösen az antik mitológia tárgyalásakor, mely sajátosságokról a továbbiakban részletesen is értekezünk.

Mediatizált környezetünkben, melyre az írásunk elején megidézett *Bradbury*-regény kultúrafogyasztásának technológia által meghatározott és a „*társadalmi/közösségi boldogság, kiegyensúlyozottság és megelégedettség illúziójával kecsegtető*” víziójában is ráismerhetünk (*Beke*, 2021), újra és újra értelmeznünk és értékelnünk kell a könyv mint médium helyét és szerepét a mindennapokban éppúgy, ahogy az oktatásban. A könyv ereje *Bradbury* regényének mottónkban megidézett szereplője szerint nem annak anyagiságában rejlik, hanem abban, ahogy a könyv lapjain aprólékosan, részleteiben megrajzolt világok kelnek életre, s ez egyike a fantasy művek legfőbb erőnyeinek. A ma fiataljait a realista ábrázolásmód jegyében készült művek helyett sokszor inkább olyan alkotások vonzzák, melyek új világokat teremtenek, többek között ez is magyarázata lehet a képregényfilm-univerzumok (Marvel-filmek), monumentális sci-fi opuszok (*Dűne*, *Alkotmány-sorozat*) és a több évadon keresztül felvázolt fantasy történetek (*Trónok harca*, *Vajak*) népszerűségének. A mai filmtechnika oly módon teszi lehetővé a populáris irodalmi művek adaptálását, hogy e fiktív világok szemképrázttató képeken tárulnak elénk, s ezek a filmek számos nézőt vezethetnek vissza a forrásművek élvezetéig. A Gyűrűk Ura, a Trónok harca vagy akár a Narnia Krónikái filmváltozatainak lelkes nézői közül ugyanis vélhetően többen is

vállalkoznak a regények elolvasására annak érdekében, hogy teljes terjedelmükben (nemcsak a film által megszabott keretek között) járhassák be ezeket a kimunkált regénytereket. Így az átlépés film és szöveg között nem az olvasás ellen ható erőként, hanem az irodalmi alkotások értelmezésének multimediális megközelítését elősegítő tényezőként értékelhető, olyan, a digitális kultúrából fakadó erőforrásként, melyre a magyartanár építhet a tananyag feldolgozásakor. A fantasy művek esztétikai és pedagógiai értékességének tárgyalását éppen ezért mi is e másodlagos világok bemutatásával kezdjük.

Másodlagos világok, a fantasy mint mítosz

A mítosz műfaja és funkciói köztudottak: a mítoszok naiv világmagyarázó történetek, az antikvitás korának kollektív tudást hordozó hagyományai az ésszel fel nem mérhető, az emberek életére mégis hatást gyakorló jelenségekről, tudományos megismerés előtti teóriák az embert körülvevő természetes világról. *„Az imaginárius históriák az emberiség korával egyidősek. Már a kezdetektől megjelennek a világot magyarázó történetek, melyek ismeretanyagok, és a tudomány fejlettségének hiányában fikcionálisak.”* (Feleky, 2017. 60. old.) Ahogy Feleky fogalmaz, *„az ember mindig is törekedett arra, hogy fantáziájával pótolja ki hézagos ismereteit, és gyakran előfordult, hogy elődeink ismeretlen jelenségeket, felderítetlen területeket, világrészeket rajzoltak és töltöttek meg élettellel, ám később [...] egész élő, lélegző világegyetemeket alkottak a képzeletük segítségével.”* (Feleky, 2013. 66. old.)

A tanegységbe válogatott populáris művek tanításában izgalmas lehetőségnek tartjuk a helyszínek és a fantasztikus világalkotások tárgyalását, mivel ezek a fantasy-k több szállal is kötődnek az antik mitológiák teremtményeikhez, ám egymástól és a mítoszagyománytól is különböznek a tekintetben, hogy a mi világunk és a másik, a fantasztikus univerzum között milyen viszonyt feltételezhetünk. *„A fantasy-művek helyszíne általában valamely lokalizálhatatlan, nem létező vagy »másodlagos« világ, mely a miénkre emlékeztet, de a valóság elemeket kalandosan eltülozza. Ugyanakkor az univerzum törvényszerűen épül fel (belső logikája van), s akár térképen is ábrázolható.”* (Galuska és Feleky, 2015b. 36. old.) C. S. Lewis a Narnia Krónikái első kötetében (A varázsló unokaöccse) a bibliai genezisztörténetet, Istennek a szó performatív erejével, kimondás által való teremtését megidézve alkotja meg Narnia világát, melyet Aslan, az oroszlán, énekkel hoz létre:

(Lewis, 2018): *„Végre, mintha történe valami a vak sötétben. Egy hang énekelni kezdett. [...] Szövege nem volt. Dallama is alig. De gyönyörűen zengett, felülmúlta mindazt a muzsikát, amit valaha is hallottak. [...] a hanghoz hirtelen újabb hangok is társultak; megszámlálhatatlanul sokan. Vele teljes összhangban, de egy egész oktávval magasabban: hűs, csilingelő, ezüstös hangok. [...] A magányos hang folyamatosan erősödött, míg nem a teljes levegőég belerezdült.*

Mikor a leghatalmasabbra és legmagasabbra ért a hang, egyszerre fölkel a nap.” (122-125. o.)

A teremtésnek a Narnia Krónikáihoz hasonló mozzanatát találjuk A Gyűrűk Ura eredetmítoszában, A szilmarilokban, ahol a főisten, *Eru* kérésére az ainuk szintén egy közös dalt dalolva teremtik meg a világot, *Eä-t*. *Tolkien* regénye (amelynek teremtésmítoszáat korábbi munkánkban részletesebben is tárgyaltuk) azonban nemcsak a semmiből valamit létrehozás situációja és a teremtő dicsőséges ábrázolása által idézi meg a bibliai genezist, hanem a nyelvi megformálás segítségével is, melyben a Biblia archaikus szóhasználatára és mondatszövéseire ismerhetünk.

(*Tolkien*, 1996): „Kezdetben volt *Eru*, az Egyetlen, akit *Ardán Ilúvatarnak* neveznek; s először az ainukat teremtette, a szentségeseket, akik gondolatának szülöttei voltak, s vele voltak, mielőtt bármi mást teremtett volna. S ő szólt hozzájuk, dallamokat dalolt nekik; s azok énekeltek előtte, s ő boldog volt. Am hosszú időn át mindegyikük csak egyedül énekelt [...] s a testvérek csak lassan ismerték meg egymást. Am ahogyan hallgatták, egyre jobban megértették egymást, s összhangjuk és harmóniájuk növekedett. [...] Ekkor *Ilúvatar* így szólt hozzájuk: »Parancsolom, hogy a dallamból, amelyet nektek daloltam, közös harmóniában Nagy Muzsikát formáljatok. [...]« S ekkor az ainuk hangja – mint megannyi hárfa és fuvola, tilinkó és trombita, hegedű és orgona és számtalan szavakkal szóló kórus – Nagy Muzsikává kezdte formálni *Ilúvatar* dallamát; s a vég nélkül váltakozó, harmóniába szőtt melódiák a hallás határán túl leszálltak a mélybe és fül a magasba, csordulásig megtöltötték mindazokat a helyeket, ahol *Ilúvatar* lakozott, majd a muzsika meg a muzsika visszhangja kiáradt a Semmibe, s az immár nem volt semmi.” (10. old.)

További azonos vonás a két műben, hogy mindkettő odahelyezi a teremtés pillanataiba a kísértőt, a *Fehér Boszorkány* és *Morgoth* személyében, akik *Lucifer*hez hasonlóan szembeszegülnek a teremtő elgondolásaival, ezzel is tovább erősödik a bibliai párhuzamosság érzése. A két regény világteremtése közötti lényegi különbség a fantasztikus világba kerülés módjában van: míg a Narnia Krónikái ún. portálfantázia, amelyben „az elsődleges világból portál (kapu, átjáró) nyílik a másodlagos világba” (*Galuska és Feleky*, 2015b. 52. old.), addig *Tolkien* regényében az „elsődleges világ nem létezik, csak [az] alternatív (másodteremtett) világ.” (*Galuska és Feleky*, 2015b. 52. old.).

Tanegységünk harmadik könyve, A villámtolvaj (melyből hiányzik a teremtés aktusa) a betolakodófantáziák műfaji alkategóriájába tartozik, ahol „az »elsődleges« (normál) világ keretein belül – egy bűvös tárgy bemutatása vagy egy természetfeletti lény megjelenése – bomlasztó, végső soron kaotikus hatást eredményez.” (*Galuska és Feleky*, 2015b. 49. o.). A *Percy Jackson*-sorozat alapötlete az, hogy az antik mitológia alakjai napjainkban is élnek, és a mitikus gondolkodás szerint hatást gyakorolnak az életünkre, ezáltal erre az alkotásra különösen igaz *Feleky* megállapítása, miszerint „a nagy mese-fantasy mítoszfaszasztók újjáértelmezik s aktualizálják a nagy ősi világmítoszokat.” (*Feleky*,

2013. 66. old.) A mítoszok újraalkotása, a mitikus hagyomány elemeinek újbóli felhasználása azonban szervesen beépül az írói fantáziában konstruált világba, melynek így az antik mintákhoz kötődése mellett éppen az azoktól megkülönböztető egyedisége válik értékké. „*A modern és posztmodern mítoszok – ahogyan a klasszikusok is – a populáris regiszter elemei, úgy akarnak egyediek lenni, hogy közben folyamatosan a közös helyekre (loci communes) és a kollektív emlékezetre támaszkodnak.*” (Kusper, 2017. 118. old.)

A három fantasy-mű közül a *Riordan*-regény világképe áll közelebb az antikvitás mítoszaihoz, hiszen itt napjaink valóságában jelennek meg a fantasztikum elemei, a mitológiai alakok (istenek, hőszok, varázslények). *Tolkien* és *Lewis* alkotásának példáján azonban a modern mítoszteremtés mintázatai mutathatók meg a diákoknak, a bibliai motívumok és párhuzamok felvonultatása pedig a tanmenetben később következő Biblia irodalmi műként való olvasásának és értelmezésének előkészítését segíti elő.

A népszerű fantasy regények mint modern mítoszok tanmenetbe emelése elmozdítja a pusztán klasszikus szövegeken nyugvó, kronologikus meghatározottságot mutató és főként kánonközvetítő szerepű görög mitológia tanegységet a történeti rögzítettség pozíciójából, hogy a mítosz műfajának (ma is ható és termékeny) működésére irányíthassa a figyelmet. Ahogy *Kusper Judit* megállapítja, „*a mítoszteremtés egyik kitüntetett terepe magának a mítosznak a közvetítése, befogadása, azaz az a performatív aktus, mely létét is biztosítja. A mítosz ez esetben éppen működése közben válik jelentéssé, folyamatosan alakul magának a befogadásnak és a közvetítettségnek köszönhetően.*” (Kusper, 2017. 117-118. old.) Ezáltal a kanonikus, hagyományos értelmezése mellett a mítoszt mint újratерemthető, újratерemtdő, új világokat létrehozó, performatív műfajt ismertethetjük meg a diákokkal, s ez véleményünk szerint a mítosz fogalmának és működésének olyan szemléletbeli különbségét hordozza magában, melynek megértése a tanulók számára a konstruktivista pedagógia elméleti keretében elgondolt magasabb szintű tanulással, a konceptuális váltással egyenértékű (vö. *Nahalka*, 2003).

Összegzés

Írásunk első részében rámutattunk az irodalomtanítást meghatározó szabályozó dokumentumok (Nemzeti alaptanterv és Kerettantervek), olvasóvá nevelés és népszerű irodalom összefüggéseire, a populáris alkotások alulreprezentált voltára a tantervben. Több kutatóval egyetértésben állapítottuk meg, hogy az irodalomoktatásnak olyan művekre van szüksége, „*amelyek elolvasását a gyerekek önként vállalják, vagy amelyeket ők maguk választanak, ajánlanak. Az iskolán kívüli olvasmányok beemelése az irodalomóra az olvasóvá nevelés alapfeltétele.*” (*Manxhuka*, 2016. 68. old.) A szinte kizárólag kanonikus szövegekre épített, hagyományos irodalomtanítási gyakorlatot részben felülíró és a népszerű alkotások olvasást megszerettető funkcióját hangsúlyozó modell

elkövetezett követőiként felvázoltuk A görög mitológia tanegység egy alternatív megközelítését, mely modern és kortárs fantasy-művek feldolgozásán keresztül közelít a mítoszok fogalmához. Elhelyeztük a tanegységbe választott három regényt (*C. S. Lewis: Az oroszlán, a boszorkány és a ruhásszekrény; J.R.R. Tolkien: A Gyűrűk Ura; Rick Riordan: A villámtolvaj*) a számos műfaji alkategóriával operáló fantasy rendszerében, az alkotásokból vett idézetekkel alátámasztva mutattuk be a másodlagos világok teremtésének különbözőségeit és hasonlóságait, feltártuk ezek mitikus gyökereit és motívumait, beemelve az értelmezésbe a bibliai genezisztörténetet is. Végezetül a fantasy regények teremtésmítoszként való olvasásából kiindulva jutottunk el a mítosz fogalmának (újra)értelmezéséig, a hagyományos mitológiákat újrateemtő és új fantáziavilágokat létrehozó mítosz performatív működéséig.

A következő részben folytatjuk a populáris regények bemutatását, fókuszba helyezük a műfaji konvenciókból és a zsánerekből előbukkanó, mégis egyedi színezetet kapó szereplőket és a hozzájuk kapcsolódó fantasztikumot, a diákok szemszögéből vizsgáljuk a szereplőkkel való azonosulás lehetőségeit, majd a taníthatóság felől tárgyaljuk a regények témáit, a szereplők közötti konfliktusokat, a problémákat, a művek stílusát és nyelvezetét, majd saját megfigyeléseink és tanulói reflexiók segítségével értékeljük a tanegységet.

Irodalom

- Arató László (2013). Közös és kölcsönös között – új olvasmányok a felső tagozaton (Esettanulmány és ajánlat). *Könyv és Nevelés*, **15**. 4. sz. 89-98.
- Beke Ottó (2021). Ray Bradbury: Fahrenheit 451. A technodiktatúra aktuális víziója. *Szabad Piac*. **3**. 1. sz. 23-30.
- Bradbury, Ray (2020). *Fahrenheit 451 és más történetek*. Agave Könyvek, Budapest.
- Carroll, Shiloh R. (2008). *Fantasy and Pedagogy: the Use of Fantasy in College Classrooms*. Master's Thesis, Radford University.
https://www.radford.edu/scarroll21/Shiloh_Entire_Thesis.pdf. 2021. 11. 14-i megtekintés
- Eco, Umberto (2007). *Hat séta a fikció erdejében*. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- Fabrizi, Mark (2012). *Teaching critical literacy skills through fantasy literature: Case studies from three Connecticut high schools*. Thesis submitted for the Degree of Doctor of Philosophy, University of Hull. <https://hydra.hull.ac.uk/assets/hull:6902a/content>. 2021. 11. 14-i megtekintés
- Feleky Mirkó (2013). Aki újra visszavezet bennünket Fantáziába. A modern irodalmi fantasy szülőatyja: J. R. R. Tolkien. *Könyv és Nevelés*. **15**. 2. sz. 66-76.
- Feleky Mirkó (2017). A Másodlagos Teremtés Kulturális Hátere - A Kezdetektől Platónig. *Gradus*. 58-64.
- Galuska László és Feleky Mirkó (2015a). Typologia Phantastica. A fantasztikum rendszertana I. rész. *Könyv és Nevelés*. **17**. 3. sz. 63-82.
- Galuska László és Feleky Mirkó (2015b). Typologia Phantastica. A fantasztikum rendszertana II. rész. *Könyv és Nevelés*. **17**. 4. sz. 34-56.

- Gombos Péter (2018). *A digitális generáció olvasási szokásai – a 2017-es reprezentatív olvasásfelmérés tapasztalatai*. <https://docplayer.hu/105321257-A-digitalis-generacio-olvasasi-szokasai-a-2017-es-reprezentativ-olvasasfeleres-tapasztalatai.html>. 2021. 11. 14-i megtekintés
- Gombos Péter (2019). Olvasóvá nevelés felső tagozaton? In: Gombos Péter és Péterfi Rita (szerk.). *Együtt az olvasóvá nevelésért!* Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest, 32-38.
- Hansági Ágnes (2020). *Láthatatlan limesek*. Tempevölgy könyvek 30., Balatonfüred.
- Kiss Dávid (2017). Mítoszok és mesék határán. Bevezetés A Gyűrűk Ura teremtésmitológiájába. In: Zimányi Árpád (szerk.). *A Magyar Tudomány Ünnepe 2016. Tanulmányok a bölcsészettudományok köréből*. Líceum Kiadó, Eger. 135-141.
- Kiss Dávid (2020): Olvasóvá nevelés és a populáris irodalom – Eltérő irodalmi regiszterek szerepe a tanításban a Nemzeti alaptanterv tükrében. In: Fodor József Péter, Mizera Tamás és Szabó P. Katalin (szerk.). *„A tudomány ekként rajzolja világát” Irodalom, nevelés és történelem közös metszetei II*. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest. 38-58.
- Kiss Dávid (2021). Irodalomtanítás a digitális fordulat határán. *Korunk*. **32**. 2. 66-72.
- Kusper Judit (2017). Továbbéllő mítoszok, modern eposzok. Allegorikus és szimbolikus mintázatok J. K. Rowling *Harry Potter* és J. R. R. Tolkien *A Gyűrűk Ura* című művében. In: Zimányi Árpád (szerk.). *A Magyar Tudomány Ünnepe 2016. Tanulmányok a bölcsészettudományok köréből*. Líceum Kiadó, Eger. 115-125.
- Kusper Judit (2019). Kötelezők, kortársak, klasszikusok. Javaslatok tantervi-tartalmi szabályozók megújítására a magyar irodalom tantárgy kapcsán. In: Kusper Judit (szerk.). *Kánonok és kultuszok a gyermek- és ifjúsági irodalomban*. Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae, Eger, 31-38.
- Lewis, C. S. (2018). *A varázsló unokaöccse*. Harmat Kiadó, Budapest.
- Magyar nyelv és irodalom kerettanterv a gimnáziumok 7–12. évfolyama számára. (2020a) Oktatási Hivatal. https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/kerettanterv_gimm_7_12_evf 2021. 11. 14-i megtekintés
- Magyar nyelv és irodalom kerettanterv a gimnáziumok 9–12. évfolyama számára. (2020b) Oktatási Hivatal. https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/kerettanterv_gimm_9_12_evf 2021. 11. 14-i megtekintés
- Manxhuka, Afrodita Meritta (2016). Aktualizált klasszikusok, avagy a legújabb populáris regényekben rejlő pedagógiai lehetőségek. *Iskolakultúra*, **26**. 6. sz. 67-75.
- McDaniel, Michael (2017): *Legitimization of Fantasy using Cultural Issues*. <https://uafs.edu/sites/default/files/Departments/symposium/winners/2017/Michael%20McDaniel.pdf>. 2021. 11. 14-i megtekintés
- Nahalka István (2003). *Hogyan alakul ki a tudás a gyerekekben? Konstruktivizmus és pedagógia*. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest.
- Nemzeti alaptanterv (2020). A Kormány 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2020. évi 17. sz., Budapest. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f/> 2021. 11. 14-i megtekintés
- Paulson, Kristin L. (2011). *Overcoming the Stigma of Science Fiction and Fantasy in the Classroom*. Master's Thesis. University of Florida. Letöltés: <https://ufdc.ufl.edu/UFE0043172/00001>. 2021. 11. 14-i megtekintés

- Sunde, Åsne Hovden (2020). *The possibilities of YA fantasy literature in upper secondary subject English when teaching the interdisciplinary topic "health and life skills"*. Master's Thesis. Inland Norway University. <https://brage.inn.no/inn-xmlui/bitstream/handle/11250/2764696/Sunde.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 2021. 11. 14-i megtekintés
- Stemler Miklós (2003). *A világteremtés poétikája*. PRAE. <https://www.prae.hu/journal/43-fantasy/>. 2021. 11. 14-i megtekintés
- Tolkien, J. R. R. (1996). *A szilmarilok*. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- Tóth Máté (2020). *A 3-18 év közötti hazai lakosság olvasási és könyvtárhasználati szokásai 2019-ben*. Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek EFOP-3.3.3-VEKOP/16-2016-00001 Az én könyvtáram. http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/49234/Toth_Mate_gyerek_olvasas_konyvtarhasznalat.pdf/18596353-e1fa-4740-9a91-8ca797306668. 2021. 11. 14-i megtekintés
- Végh Dániel (2007). A magyar fantasy-irodalomról. *Holmi*. <https://www.holmi.org/2007/09/vegh-daniel-a-magyar-fantasy-irodalomrol-jegyzetek> 2021. 11. 14-i megtekintés